

Medeni Duruma Göre Empatinin Meta-Analitik Olarak İncelenmesi

Meta-Analytical Investigation of Empathy According to Marital Status

Yasin DEMİR¹

Abdullah ATLI²

Ali KIŞ³

Geliş Tarihi: 09.05.2018 / Düzenleme Tarihi: 26.05.2018 / Kabul Tarihi: 17.07.2018

Özet

Bu çalışmada empatik eğilimin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığı meta-analiz yöntemi ile incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de empati konusunda yapılan lisansüstü tezlerden alınan veriler kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar 2005 – 2016 yılları arasında Türkiye’deki empati konulu lisansüstü tezlerinden oluşmaktadır. Tez taramasında YÖK Ulusal Tez Merkezi kullanılmıştır. Bu araştırmada, veri analizi Comprehensive Meta Analysis (CMA) paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Etki büyüklüğü “Cohen d” ile değerlendirilmiştir. Araştırmaya 28 çalışma dahil edilmiştir. 28 çalışma toplamda 7581 (3095 bekâr, 4486 evli) kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. 28 tezin 7 tanesinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken, 21 tanesinde ise bulunmamıştır. Sabit Etkiler Modelinde birleştirme işlemi sonucu medeni duruma göre empatik eğilim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında Q ve I2 (homojenlik) testleri yapılmış ve çalışmalar arasında yüksek düzeyde heterojenlik bulunduğundan birleştirme işlemi için model rastgele modele çevrilmiştir. Rastgele etkiler modelinde birleştirme işlemi sonucunda da empatik eğilim düzeyinin medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre empatik eğilim düzeyinin medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Empati, medeni durum, empatik eğilim, meta-analiz.

Abstract

In this study, the empathic tendency has been examined by means of meta-analysis method which is differentiated according to marital status. For this purpose, the data received from the graduate thesis on empathy made in Turkey were used. The studies were included in the survey in 2005 - between 2016 consists of graduate thesis on empathy in Turkey. HÖK National Thesis Center was used to search the thesis. In this study, data analysis was performed with the Comprehensive Meta Analysis (CMA) package program. The effect size was assessed with "Cohen d". Twenty-eight studies were included in the study. Twenty-eight theses were conducted on a total of 7581 (3095 unmarried, 4486 married) persons. A statistically significant difference was found in 7 of the 28 theses, while it was not found in 21 of the theses. In order to investigate whether there is publication bias, four different methods have been applied; Orwin Secure N Number test, Duval-Tweedie's crop fill method, Egger test and funnel scatter graph. At the end of the analyzes, it was determined that there was no publication bias. Results of the combination process within the Constant Effects Model demonstrated that empathic tendency level did not statistically significantly differentiated based on marital status. The results of the subsequent Q and I2 tests conducted demonstrated a high level of heterogeneity among the studies and as a result, the model for the combination process was changed to the random effects model. Results of the combination process within the Random Effects Model also demonstrated that empathic tendency level did not statistically significantly differentiated based on marital status. Thus, it was determined that empathic tendency level did not statistically significantly differentiate based on marital status.

Key Words: Empathy, marital status, empathic tendencies, meta-analysis.

1. Giriş

İçinde yaşadığımız çağda, bireysel istek ve planlar giderek daha fazla ön plana çıkmaya başlamış, bireyler içinde buldukları durumları, kendi arzularını ya da amaçlarını ön planda tutarak değerlendirmeye başlamışlar. Dolayısıyla empatik olma gibi istendik özellikler son yıllarda gittikçe azalmıştır (Konrath, O'Brien ve Hsing, 2010). Empatik olmak ya da olmamak; siyah ile beyaz, güney ile kuzey, gece ile gündüz gibi birbirinden tamamen kesin sınırlarla ayrılan durumlar

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Elazığ, Türkiye.

E- posta: yasindemirpdr@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Malatya, Türkiye.

E- posta: abdullah.atli@inonu.edu.tr

³ Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Malatya, Türkiye.

E- posta: ali.kis@inonu.edu.tr

değildir. Aynen öyle de bireyin tamamen empatik olduğunu söylemek kadar hiç empatik olmadığını söylemek de pek doğru olmayacaktır. Bireylerin empatik eğilim düzeyleri sabit de değildir. Bireyin empatik eğilimlerinin gelişmesinde anne baba tutumları, buldukları sosyal çevre, aldıkları eğitimler, yakın ilişkileri ve yaşantıları etkilidir (Dökmen, 2010; Elliott, Bohart, Watson ve Greenberg, 2011; Teymoori ve Shahrzad, 2012). Empatik eğilim düzeyinin yüksek olması, bireyin diğer insanlarla ilişkilerinin güçlendirerek daha sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olmaktadır (Dökmen, 2010). Bireyin en fazla yaşadığı ortam aile ortamı, en çok vakit geçirdiği birey de şüphesiz eşidir. Dolayısıyla bireylerin empatik eğilim düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının açıklığa kavuşturulması, literatür ve sonraki çalışmalar açısından son derece kritiktir.

Araştırmalarda empatik becerilerin eğitimle geliştirilebileceği, empatik eğilimi yüksek olan bireylerin daha az yalnızlık yaşadıkları (Hojat, Michalec, Veloski ve Tykocinski, 2015), sosyal yeterliklerinin daha yüksek olduğu (Allemand, Steiger ve Fend, 2014), ilişkilerinde daha fedakar olduğu (Huber ve MacDonald, 2012) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca empatik eğilim düzeyleri yüksek olan bireyler, olumlu sosyal davranışları daha fazla tercih etmektedirler (Beadle, Sheehan, Dahlben ve Gutches, 2013; Maibom, 2012; Sahdra, Ciarrochi, Parker, Marshall ve Heaven, 2015). Dolayısıyla empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireyler, iş hayatında, sosyal hayatta ve aile hayatında diğer bireylere nazaran daha sağlıklı ilişkiler kurabilmekte ve sürdürülebilmektedirler. Ayrıca empatik eğilim düzeyleri yüksek olan bireylerin kişilerarası ilişkilerinde tolerans düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur (Esteban-Guitart, Rivas Damián ve Pérez Daniel, 2012). Bu bulgu kişilerarası ilişkilerde empati becerisinin olumsuzluklara karşı tahammülü ve hoşgörüyü beraberinde getirdiğini göstermektedir. Öte yandan empatik eğilim düzeyi düşük olan bireylerin çevrelerine karşı daha zorbaca tavır takındıkları (van Noorden, Haselager, Cillessen ve Bukowski, 2014) ve yaşadıkları problemlerin kaynağını dışarıda aradıkları (Howell, Turowski ve Buro, 2012) vurgulanmaktadır. Bunun sonucu olarak da empatik eğilim düzeyi düşük olan bireylerin sağlıklı ilişkiler gerçekleştiremedikleri söylenebilir.

Empatik eğilimle ilgili yapılan meta-analiz araştırmaları incelendiğinde, Mitsopoulou ve Giovazolias (2015), kişilik özellikleri, empati ve zorba davranışlar arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırmada empatinin hem duyuşsal boyutuyla hem de bilişsel boyutuyla zorba davranışlar arasında negatif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Farklı bir araştırmada da Achim, Ouellet, Roy ve Jackson (2011), ilk aşama psikozda olan hastalar ile şizofreni hastalarının bilişsel empati seviyelerini karşılaştırmış ve bilişsel empati düzeyinin psikoz ilerledikçe düştüğü sonucuna ulaşmışlardır. Demir, Atli ve Kıs (2016) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında ise empati ile cinsiyet arasındaki farklılıklar incelenmiş ve kadınların empatik eğilim düzeylerinin erkeklerinkinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de son zamanlarda empati konusunda yapılan tezler incelendiğinde empatinin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin değişik sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu araştırmaların bazılarında bekarların empatik eğilim düzeyi yüksek olduğu görülürken (Büküm, 2013; Dev, 2010), bazısında ise evlilerin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özcan, 2007). Kimi araştırmalarda ise empatik eğilimin medeni duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Alper, 2007; Atli, 2008, Uygun, 2006). Tüm bu çalışmalar incelendiğinde empatik eğilimin medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda belirsizlik olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu belirsizliğin netleştirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konuda yapılacak olan meta-analiz araştırmaların medeni durum değişkenine daha geniş açıdan bakılmasına ve ileride yapılacak olan diğer araştırmalara ışık tutmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yurt içinde bu konuda bir meta-analiz çalışmaya rastlanmamasının literatüre de olumlu katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bu meta-analiz çalışmasında “Türkiye’deki lisansüstü tezlerde empati, medeni duruma göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada belli bir konuda birbirinden bağımsız çok sayıda yapılan araştırmaların bulgularını birleştirerek en doğru sonuca ulaşabilmeyi sağlayan meta-analiz yöntemi kullanılmıştır (Dinçer, 2013; Petticrew ve Roberts, 2006).

2.2. Verilerin Toplanması, Dâhil Edilme Kriterleri ve Kodlanması

Meta-analiz kapsamında araştırmaya dahil edilen çalışmalar Türkiye’de yapılan lisansüstü tezlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmalar 2005 – 2016 yılları arasında yapılmıştır ve empatiyi konu edinen tezlerdir. Tezler için yapılan taramada Yüksek Öğretim Kurumunun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi kullanılmıştır. Empati konusunda yapılan araştırmalara ulaşmak amacıyla tarama yapılan ilgili alanlarda “empati, empatik beceri, empatik, empatik eğilim, empathy, emphatic, empathetic skills, empathic tendencies, ” anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Sonuç itibarıyla tarama sonucu ulaşılan ve dâhil etme kriterlerine uygun veri içeren 28 çalışma meta-analize dâhil edilmiştir.

Meta-analiz çalışmaları yapılırken bir takım dahil etme kriterleri belirlenir ve araştırmalar bu kriterler çerçevesinde yapılır. Bu araştırmada birinci kriter, tezlerin 2005-2016 yılları arasında yapılmış olması; ikinci kriter, çalışmanın Türkiye’deki üniversitelerde yapılmış bir tez olması ve üçüncü kriter ise meta-analiz çalışması yapabilmesi amacıyla etki büyüklüklerinin hesaplanabilmesi için gerekli olan medeni durum gruplarına ait örneklem büyüklüğü, F puanı, t puanı ortalama puan, standart sapma, ve X^2 değerleri olan çalışmalar olmasıdır.

Yapılan tarama sonrasında ilk olarak empatiyi konu edinen tezler toplanmıştır. Sonrasında dâhil edilme kriterlerine uygun veriler içeren çalışmalar meta-analiz işlemini gerçekleştirebilmek amacıyla excel aracılığıyla kodlanması yapılmıştır.

Kodlama yapılırken oldukça açık, net ve detaylı bir kodlama yapılmasına önem gösterilmiştir (Card, 2012;; Cumming, 2012).

2.3. Verilerin Analizi

Empati değişkeninin meta-analitik yöntemle incelendiği bu araştırmada verilerin analizinde Comprehensive Meta Analysis (CMA) paket programından yararlanılmıştır. Etki büyüklükleri hesaplanırken “Cohen d” değerlendirmeye alınmıştır (Cohen, 1988). Bu araştırmada istatistiksel analizlerin anlamlılık düzeyi 0.05 şeklinde dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Hesaplamalar sabit ve rastgele etkiler olmak üzere iki model de dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışmaların heterojen olup olmadıkları ise Q ve I² istatistikleri kullanılması suretiyle tespit edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde meta-analiz çalışmasına dâhil edilen araştırmalarda yayın yanlılığının olup olmadığının belirlenmesi, etki büyüklüklerine ilişkin bulgular, orman grafiği, sabit ve rastgele etkiler modellerine göre birleştirilmiş bulgular ile homojenlik testi sonuçlarına yer verilmiştir. Analizlere başlamadan önce çalışmalarda yayın yanlılığının olup olmadığı test edilmiştir. Yayın yanlılığının test edilmesi amacıyla yapılan Orwin Güvenli N Sayısı, Egger testi, Huni grafiği ile Duval ve Tweedie'nin kırp doldur yöntemi olmak üzere dört farklı yöntem kullanılmıştır. Meta-analize dâhil edilen çalışmalarda yayın yanlılığı olup olmadığına ilişkin yapılan test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Empati ve medeni durum ile ilgili tezler için yayın yanlılığı test sonuçları

Orwin Güvenli N Sayısı	Duval and Tweedie'nin		Egger Testi
	Kırp ve doldur yöntemi	SOF	
“önemsiz” SOF için gerekli çalışma sayısı	Kırılan çalışma	Gözlenen (doldurulan)	
0.01 SOF için 67	0	0.014 (0.014)	p=0.31 (2 kuyruk)

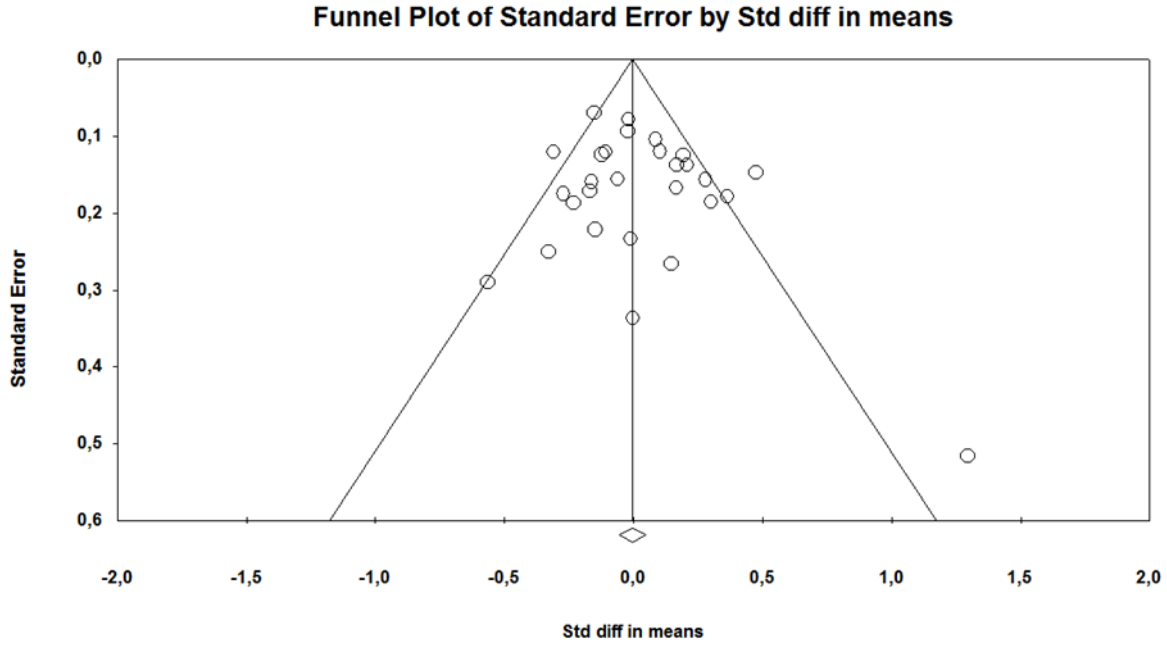
Yayın yanlılığı olup olmadığının test edilmesi amacıyla birinci aşamada Orwin's Fail-Safe N hesaplanmıştır. Bu hesaplamayı yapmanın amacı, meta-analizde eksik olabileme ihtimali olan çalışmaların sayısını hesaplamasıdır (Borenstein ve diğerleri, 2009). Yapılan bu hesaplamada Orwin's Fail-Safe N sayısının 67 olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Meta-analiz işlemi sonrasında hesaplanmış olan 0.014 ortalama etki büyüklük değerinin 0.010 düzeyine ulaşabilmesi için diğer bir ifadeyle neredeyse sıfır etki düzeyine ulaşabilmesi maksadıyla 67 tane daha çalışma gerekmektedir. Bu sayıda şu anda meta-analize dahil edilen çalışmanın yaklaşık olarak 2 katına denk gelmektedir. Halbuki dâhil edilen 28 çalışma Türkiye'de bu araştırma sorusuna yönelik dâhil edilme kriterine göre yapılmış tüm tezlerden ulaşılan çalışmaların tamamıdır. Bu araştırmaların dışında 67 tane daha teze ulaşılması olası değildir. Dolayısıyla bu sonuç, bu meta-analiz çalışmasında yayın yanlılığının olmadığına dair birinci göstergesi şeklinde değerlendirilebilir.

Yayın yanlılığının olup olmadığını test etmek maksadıyla gerçekleştirilen ikinci işlem ise yayın yanlılığına bağlı etki miktarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen Duval ve Tweedie testleri sonucudur. Yukarıdaki tablodaki bu test sonucu incelendiğinde gözlenen etki büyüklüğü değeri ile yayın yanlılığından kaynaklanan etkiyi düzeltmeye yönelik oluşturulan sanal etki büyüklüğü arasında farklılık olmadığı, her ikisinde de değerlerin eşit olduğu görülmektedir. Bu farklılığın olmaması demek, merkez çizginin her iki yönüne dağılan araştırmaların genel olarak simetrik bir şekilde olmasının bir sonucudur. Merkez çizginin sağ ve sol tarafında kayıp veri olduğuna dair hiç bir çalışma olmadığından sanal etki büyüklüğü ile gözlenen etki büyüklüğü arasında farkın olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Yayın yanlılığının test edilmesi amacıyla yapılan üçüncü işlemde Egger testi yapılmış ve p=0.31 olarak hesaplanmıştır. Egger testi sonucu p değeri 0.05'den büyük olması durumu, yayın yanlılığının olmadığına dair bir göstergesidir.

Yayın yanlılığını tespit etmek amacıyla dördüncü ve son işlem olarak meta-analiz verilerini görsel bir şekilde değerlendirilmesini mümkün kılan huni saçılım grafiğine bakılarak incelenmiştir. Medeni durum değişkenine empatik eğilim düzeyini inceleyen tezlerin Huni Saçılım Grafiği Grafik 1'de verilmiştir.

Grafik 1. Medeni durum değişkenine göre empatik eğilim düzeyini inceleyen tezlerin Huni Saçılım Grafiği

Grafik 1' incelendiğinde, bu çalışmaya dâhil edilen 28 çalışmanın etki büyüklüğü dikey çizgisinin her iki tarafında yaklaşık olarak simetrik bir şekilde dağıldığı görülmektedir. Ayrıca araştırmaların yoğunlukla birleştirilmiş etki büyüklüğüne çok yakın bir konumda oldukları gözlenmektedir. Çalışmaların birleştirilmiş etki büyüklüğünü gösteren dikey çizginin her iki yanında simetrik bir biçimde dağılımları yayın yanlılığı olmadığını bir göstergesi şeklinde kabul edilmektedir. Medeni durum değişkenine göre etki büyüklüğünün tespit edilmesi amacıyla araştırmaya dâhil edilen 28 çalışmanın simetrik olarak orta ve üst bölgelerde dağılım göstermesi yayın yanlılığının olmadığını belirtisidir. (Borenstein ve diğerleri, 2009). Özetle yukarıdaki huni saçılım grafiği, araştırmaya dâhil edilen çalışmalar dikkate alındığında yayın yanlılığının olmadığını dördüncü ve son göstergesidir.

Çalışmaya dâhil edilen tezlere ilişkin etki büyüklükleri, % 95'lik güvenirlilik aralığına göre alt ve üst sınırları, Z değeri, P değeri, bekâr örneklem sayısını, evli örneklem sayısını ve toplam örneklem sayısını gösteren bilgiler alfabetik sıraya göre Tablo 2'de verilmiştir.

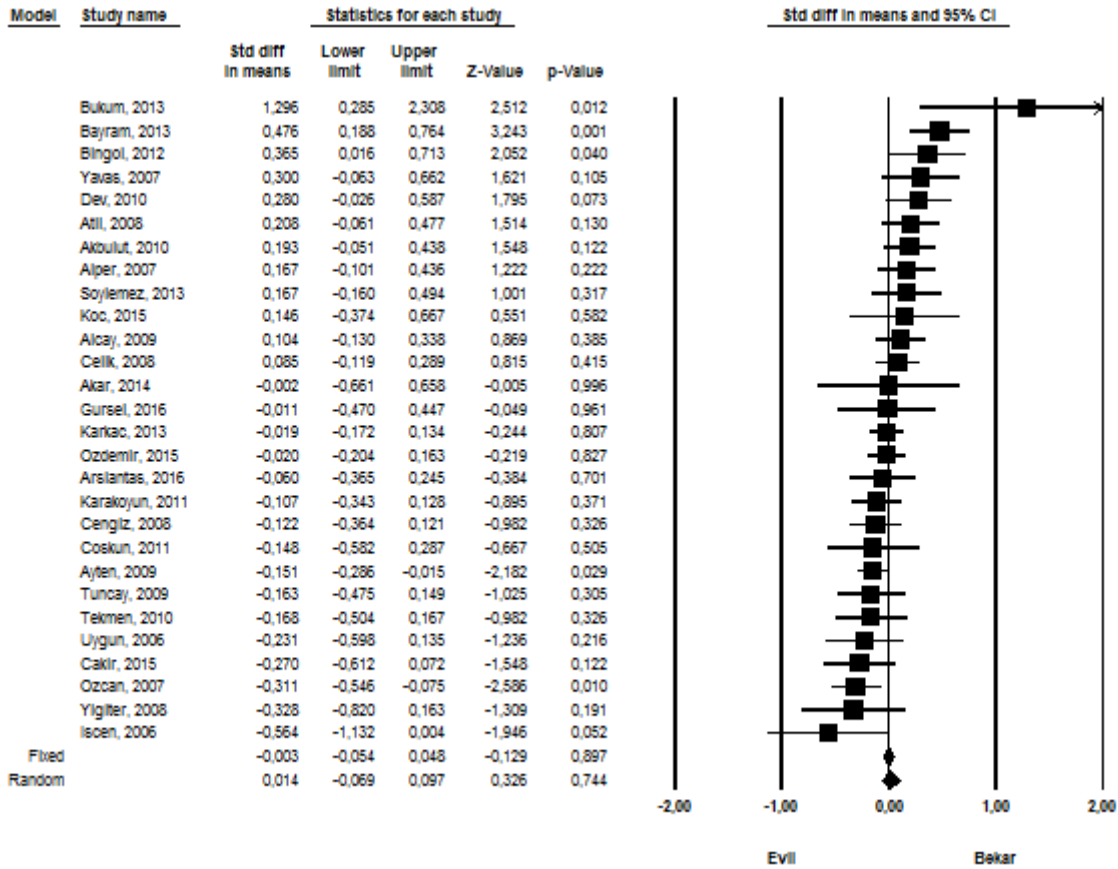
Tablo 2. Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmalara İlişkin Genel Bilgiler

Yazar, Yıl	Etki büyüklüğü (d)	Z	p	Bekâr	Evli	Toplam
Akar, 2014	.00	-.01	1,00	493	9	502
Akbulut, 2010	.19	1,55	.12	92	215	307
Alcay, 2009	.10	.87	.38	91	304	395
Alper, 2007	.17	1,22	.22	68	249	317
Arslantas, 2016	-.06	-.38	.70	56	157	213
Atli, 2008	.21	1,51	.13	79	164	243
Ayten, 2009	-.15	-2,18	.03	343	540	883
Bayram, 2013	.48	3,24	.00	73	137	210
Bingol, 2012	.36	2,05	.04	40	159	199
Bukum, 2013	1,30	2,51	.01	4	111	115
Cakir, 2015	-.27	-1,55	.12	39	213	262
Cengiz, 2008	-.12	-.98	.33	142	121	263
Coskun, 2011	-.15	-.67	.51	179	23	202
Celik, 2008	.08	.81	.42	173	198	371
Dev, 2010	.28	1,79	.07	52	199	251

Iscen, 2006	-.56	-1,95	.05	18	39	57
Gursel, 2016	-.01	-.05	.96	24	77	101
Karakoyun, 2011	.11	.90	.37	123	160	283
Karkac, 2013	-.02	-.24	.81	307	357	664
Koc, 2015	.15	.55	.58	18	67	85
Ozcan, 2007	-.31	-2,59	.01	113	185	298
Ozdemir, 2015	-.02	-.22	.83	278	194	472
Soyleman, 2013	.17	1,00	.32	51	123	174
Tekmen, 2010	-.17	-.98	.33	71	66	137
Tuncay, 2009	-.16	-1,03	.31	64	104	168
Uygun, 2006	-.23	-1,24	.22	48	72	120
Yavas, 2007	.30	1,62	.10	36	162	198
Yigiter, 2008	-.33	-1,31	.19	20	81	101

Tablo 2 incelendiğinde 28 çalışmanın katılımcıların medeni durumlarına göre standardize edilmiş etki büyüklüklerinin $-.56$ ile bekârlar lehine değer ile $1,30$ evlilere ait değer aldığı göstermektedir. 7 çalışmada istatistiksel anlamlı farklılık olduğu 21 çalışmada ise farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Medeni durum değişkenine göre empatik eğilim düzeylerini kapsayan ve araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ilişkin olarak etki büyüklüklerinin görsel olarak değerlendirilebilmesi amacıyla Orman grafiği aşağıda verilmiştir.

Grafik 2. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ait etki büyüklüklerini gösteren orman grafiği

Grafik 2 çalışmalara ait orman grafiği, araştırmaya dâhil edilen ve medeni durum değişkenine ait veri içeren 28 çalışmayı toplu halde göstermektedir. Grafik 2 incelendiğinde medeni durum değişkenine ilişkin verileri ihtiva eden çalışmaların çoğunluğunun sonuçlarının bekârlar lehine yakın olduğu görülmektedir. Bu meta-analizin temel amacı Empatik eğilim düzeyinde evli ve bekârlar arasında farklılığın olup olmadığının değerlendirilmesidir. Sonuçlar Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Empati – Medeni durum temel analiz

k	n	Cohen's <i>d</i> (Random Model ES)	p	95% CI	Q	p	I ²	
Sabit	28	7.581	0,02	0,90	0,02; 0,03	61,134	0,000	55,84
Rastgele			0,04	0,74	0,04; 0,05			

Empatik eğilim düzeyi farklılıklarına ilişkin evli ve bekârların etki büyüklüklerinin sabit ve rastgele etkiler modeline göre birleştirilmiş ortalama etki büyüklük değeri, standart hatası ve %95'lik güvenilirlik aralığına ilişkin alt ve üst sınırları olarak Tablo 3'te gösterilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ilişkin etki büyüklüğü değerlerinin; sabit etkiler modeline göre ortalama etki büyüklüğü değeri ES = 0.02, ortalama etki büyüklüğünün güven aralığı üst sınırı 0,03 ve alt sınırı 0,02 olarak hesaplandığı görülmüştür. Ayrıca rastgele etkiler modeline göre ortalama etki büyüklüğü değeri ES = 0.04, ortalama etki büyüklüğünün güven aralığının ise üst sınırı 0,05 ve alt sınırı 0,04 olarak saptanmıştır.

Hesaplamalar incelendiğinde meta-analiz çalışmasına dâhil edilen 28 çalışmadaki veriler hem sabit etkiler modeline göre, hem de rastgele etkiler modeline göre bekârlar lehine empatik eğilim düzeylerinin evlilerden yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak bu farklar istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Diğer bir ifadeyle yapılan analizde empatik eğilim düzeyinin medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Homojenlik Testi (Q ve I² İstatistiği)

İstatistiksel anlamlılık Z testine göre hesaplandığında Z = 1.23499 olarak bulunmuştur. Ulaşılan sonucun p = 0.21 ile istatistiksel anlamlılığa sahip olmadığı belirlenmiştir. Etki büyüklüğü dağılımının homojenlik testi sonuçları ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Etki Büyüklüğünün Dağılımının Homojenlik Testi Sonuçları

Q değeri	df (Q)	P değeri	I ²
61.134	27	0.00	55.84

Homojenlik testi diğer adı ile Q-istatistiği için Q = 61.134 olarak hesaplanmıştır. Ulaşılan sonucun p=0,00 ile istatistiksel anlamlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. I² Sonucu heterojenlik 75'in altında olduğundan moderatör analizi yapılmamıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu meta-analiz çalışmasının amacı empatik eğilim düzeyinin medeni durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığının tespit edilmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda Türkiye'de 2005 – 2016 yılları arasında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri taranmış, dâhil etme kriterlerine uygun olan tezler tespit edilmiş ve meta-analiz için gerekli olan kodlama yöntemi yapıldıktan sonra verilerin analizi yapılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen 28 çalışmanın örneklemini 3095 bekâr, 4486 evli olmak üzere 7581 kişiden oluşmuştur. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin 7 tanesinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken, 21 tanesinde ise bulunmamıştır. Yayın yanlılığı olup olmadığının incelenmesi maksadıyla Orwin Güvenli N Sayısı testi, Duval ve Tweedie'nin kırp doldur yöntemi, Egger testi ve huni saçılım grafiği olmak üzere 4 farklı yöntem uygulanmış ve yayın yanlılığının olmadığı tespit edilmiştir.

Sabit Etkiler Modelinde birleştirme işlemi sonucu medeni duruma göre empatik eğilim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonrasında Q ve I² (homojenlik) testleri yapılmış ve çalışmalar arasında yüksek düzeyde heterojenlik bulunduğundan birleştirme işlemi için model rastgele modele çevrilmiştir. Rastgele etkiler modelinde birleştirme işlemi sonucunda da empatik eğilim düzeyinin medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre empatik eğilim düzeyinin medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum bazı araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Akbulut ve Sağlam, 2010; İkiz, 2009; Korkut, 2005). Buna karşın bazı araştırmacılar bekârların empatik eğilim düzeyinin evlilerden daha yüksek olduğunu belirtmişler (Alver, 2003). Bekârların empatik eğilim düzeyinin yüksek olmasının nedenlerini ise farklı şekillerde açıklamışlardır. Kimi araştırmacılar bekâr bireylerin ilgilenmesi gereken eşi ya da çocuğu/çocukları olmadıkları için diğer bireylerle daha fazla iletişime geçme imkânı bulduklarını bu sayede de daha fazla bireyle iletişim halinde olmanın empatik eğilim düzeylerinin yükselmesine katkı sağladığını savunma ve bekâr bireylerin, kendi sorumluluğunda ve doğrudan bakmakla yükümlü bir ailesi olmadığı için diğer bireylere karşı daha fedakâr tutum sergilediklerini bunun sonucunda da empatik eğilim düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedirler (Şen, Yılmaz, Ünüvar ve Demirkaya, 2012). Öte yandan bazı araştırmacılar evli bireylerin empatik eğilim düzeyinin bekâr bireylerin empatik eğilim düzeyinden daha yüksek olduğunu vurgulamışlar ve bu durumun nedenini de evli olan bireylerin hem evliliklerini sağlıklı ve sürekli bir şekilde yürütmek için eşlerine karşı daha anlayışlı olmaları gerektiğini vurgulamışlar, bunun sonucunda da kişinin empatik becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını belirtmişlerdir (Bulut ve Düşmez, 2014; Özcan, 2012; Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002; Tutarel-Kışlak ve Göztepe, 2012). Ayrıca evli bireylerin sadece eşlerini değil hem

çocuğunu/çocuklarını hem de eşinin diğer aile üyelerini daha iyi anlama ve onlarla daha iyi iletişim kurma çabası içerisinde olduklarını, bu çabaların da empatik eğilim düzeylerinin gelişmesine katkı sağladığını vurgulamakta dolayısıyla empatik eğilim düzeyinin evli bireylerde daha yüksek olacağını belirtmektedirler (Gelbal ve Duyan, 2010; Soylu ve Kağnıcı, 2015).

Genel olarak araştırmacılar ise empatik eğilimin alınacak eğitimlerle, eğitim seviyesinin yükselmesiyle ya da diğer bireylerle daha sağlıklı ilişkiler kurma çabasına girilerek yükselebileceğini vurgulamaktadırlar (Dizer ve İyigün, 2009; Dökmen, 2010; Herbek ve Yammarino, 1990; Kapıkıran, 2007; Kolko, 2014; Pekdemir, 2015). Diğer bir ifadeyle bireylerin empatik eğilim düzeylerinin artmasında bekâr iken evlenmeleri değil; alacakları eğitimler ya da güçlendirmek isteyecekleri ilişki becerileri etkili olmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde bireylerin empatik eğilim düzeylerinin evlendikten sonra sadece evliliğe bağlı olarak değişmesinin düşünülmesi pek doğru olmayacaktır (Korkut, 2005).

Bu araştırma sadece Türkiye’de yapılan tezlerle sınırlıdır, yapılacak olan diğer çalışmalarda empati ile ilgili yayınlanmış makaleler ve bildiriler de dahil edilebilir. Bu çalışmada sadece medeni durum değişkeni ele alınmıştır, diğer çalışmalarda farklı değişkenler dikkate alınması daha uygun olabilir.

Kaynakça

Yıldız imi (*) ile işaretlenmiş kaynaklar, meta-analize dahil edilen çalışmaları göstermektedir.

Achim, A. M., Ouellet, R., Roy, M. A., Jackson, P. L. (2011). Assessment of empathy in first-episode psychosis and meta-analytic comparison with previous studies in schizophrenia. *Psychiatry research*, 190(1), 3-8.

*Akar, A. (2014). PDR ve psikoloji programı öğrencilerinin empatik eğilimleri ve narsisistik kişilik özelliklerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Toros Üniversitesi, Yozgat.

*Akbulut, E. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya

Akbulut, E., Sağlam, H. İ. (2010). An investigation on levels of the emphatic tendencies of classroom teachers. *International Journal of Human Sciences*,7(2), 1068-1083.

*Alçay, U. (2009). Farklı okul türlerinde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin empatik beceriler açısından karşılaştırılması (İstanbul ili Kartal ilçesi örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Allemand, M., Steiger, A. E., & Fend, H. A. (2014). Empathy development in adolescence predicts social competencies in adulthood. *Journal of personality*.

*Alper, D. (2007). Psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri-iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Alver, B. (2003). Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

*Atli, A. (2008). Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında çalışan personelin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

*Ayten, A. (2008). Pro-sosyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Beadle, J. N., Sheehan, A. H., Dahlben, B., Gutchess, A. H. (2013). Aging, empathy, and prosociality. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*.

*Bingöl, S. (2012). Kur’an kursu öğrencilerinde empati: Kastamonu örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Bulut, H., Düşmez, İ. (2014). Öğretmenlerin empatik eğilim becerilerinin demografik ve mesleki değişkenler bakımından karşılaştırılması. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5-105.

*Büküm, S. (2013). Din görevlileri ile öğretmenlerin empatik eğilim ve beceri düzeylerinin karşılaştırılması: Fethiye örneği. Yayınlanmamış doktora tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Cohen, J. (2013). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New Jersey: Academic press.

*Coşkun, F. (2011). İç Hastalıkları ve cerrahi servislerinde çalışan hemşirelerin empatik beceri düzeylerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.

*Çelik, E. (2008). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

*Dev, N. (2010). İlköğretim okullarında görevli yönetici ve öğretmenlerin empatik beceriler açısından karşılaştırılması (Kartal örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Demir, Y., Atli, A., & Kis, A. (2016). Empathy based on gender in dissertations submitted in Turkey: A meta-analysis study. *Eurasian Journal of Educational Research*, 64, 69-90 <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2016.64.4>

Dizer, B., İyigün, E. (2009). Yoğun bakım hemşirelerinde empatik eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 12(1).

Dökmen, Ü. (2010). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. Ankara: Remzi Kitabevi.

- Elliott, R., Bohart, A. C., Watson, J. C., Greenberg, L. S. (2011). Empathy. *Psychotherapy*, 48(1), 43.
- Esteban-Guitart, M., Rivas Damián, M. J., Pérez Daniel, M. R. (2012). Empathy and tolerance of diversity in an intercultural educative setting. *Universitas Psychologica*, 11(2), 415-426.
- Gelbal, S., Duyan, V. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin çocuk sevme durumlarına etki eden değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38).
- Herbek, T. A., Yammarino, F. J. (1990). Empathy training for hospital staff nurses. *Group & Organization Management*, 15(3), 279-295.
- Hojat, M., Michalec, B., Veloski, J. J., Tykocinski, M. L. (2015). Can empathy, other personality attributes, and level of positive social influence in medical school identify potential leaders in medicine?. *Academic Medicine*, 90(4), 505-510.
- Howell, A. J., Turowski, J. B., Buro, K. (2012). Guilt, empathy, and apology. *Personality and Individual Differences*, 53(7), 917-922.
- Huber, J. T., MacDonald, D. A. (2012). An investigation of the relations between altruism, empathy, and spirituality. *Journal of Humanistic Psychology*, 52(2), 206-221.
- *İşçen, P. (2006). Onkologların çatışma eğilimlerinin, empatik becerilerinin, iş doyumlarının ve stresle başa çıkma tarzlarının incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- İkiz, F. E. (2009). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empati düzeylerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2).
- Kapıkıran, N. A. (2007). Üniversite öğrencilerinde ahlaki davranışın empatik eğilim ve kendini ayarlama açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 33-47.
- *Karakoyun, Y. (2011). İlköğretim öğretmenlerinin, kulüp faaliyetlerine ilişkin tutumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki (Bağcılar ilçesi örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- *Karkaç, N. N. (2013). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin çalıştıkları engel türüne ve bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kolko, J. (2014). *Well-designed: How to use empathy to create products people love*. Harvard Business Press
- Konrath, S. H., O'Brien, E. H., Hsing, C. (2010). Changes in dispositional empathy in American college students over time: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*.
- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28).
- Maibom, H. L. (2012). The many faces of empathy and their relation to prosocial action and aggression inhibition. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 3(2), 253-263.
- Mitsopoulou, E., Giovazolias, T. (2015). *Personality Traits, Empathy and Bullying Behavior: A Meta-Analytic Approach*. Aggression and Violent Behavior.
- Özcan, H. (2012). Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2).
- *Özcan, Z. (2007). Empati ile dini inanç arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Pekdemir, Ş. (2015). Evlilikte denklik konuları üzerine bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(1), 113-149.
- Sahdra, B. K., Ciarrochi, J., Parker, P. D., Marshall, S., Heaven, P. (2015). Empathy and nonattachment independently predict peer nominations of prosocial behavior of adolescents. *Frontiers in psychology*, 6.
- Soylu, Y., Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43).
- *Söylemez, Ö. Z. (2013). İşitme engelli okullarında çalışan öğretmenlerin empati eğilimleri ile sınıf yönetim becerileri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Şen, H. T., Yılmaz, F. T., Ünüvar, Ö. P., Demirkaya, F. (2012). Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık çalışanlarının empatik beceri düzeyleri. *Psikiyatri Hemşireliği*, 3, 6-12.
- *Tekmen, Y. (2010). Hekim ve hemşirelerin empatik eğilim düzeyleri ile iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Teymoori, A., Shahrazad, W. (2012). Relationship Between Mother, Father, and Peer Attachment and Empathy With Moral Authority. *Ethics & Behavior*, 22(1), 16-29.
- *Tuncay, A. (2009). İlköğretim okulu öğretmenlerinin aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları, öğrenci kontrol eğilimleri ve empati eğilimleri arasındaki ilişkilerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Tutarel-Kışlak, Ş., Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. Aile ve Toplum Dergisi, 2(5), 40-46.

Tutarel-Kışlak, Ş., Göztepe, I. (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 27-46.

*Uygun, E. (2007). Psikiyatri servisinde çalışan hemşirelerin empati beceri düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

van Noorden, T. H., Haselager, G. J., Cillessen, A. H., Bukowski, W. M. (2014). Empathy and involvement in bullying in children and adolescents: a systematic review. Journal of youth and adolescence, 1-21.

*Yavaş, B. (2007). İlköğretim 5.sınıf öğretmenlerinin empati becerileri ile ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

*Yiğiter, K. (2008). Kocaeli ilinde görevli ilk ve orta öğretim kurumlarında çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empati becerilerinin incelenmesi (Kocaeli il merkezi örneği).

Summary

Purpose

In the era we live in, individual wishes and plans are increasingly began to go more foreground, situations in which they were individuals, they begin to assess the foreground holding our own desires or aims therefore at desired as being empathic abilities has declined steadily in recent years (Konrath, O'Brien and Hsing, 2010). This ambiguity about the marital status gives the researcher motivation to clarify this change. For this reason, it is considered that this meta-analysis study will be clarified by looking at the marital status variable from a wider perspective and will lead to other researches which will contribute to the literature in the future.

In this meta-analysis study, the data from the thesis on empathy in Turkey were used to answer the following questions. The basic question to be answered in this research is as follows: "Is empathy differentiated according to marital status?"

Method

In this study, a meta-analysis method was used to combine the findings of a large number of independent and independent studies on a given topic (Dinçer, 2013, Petticrew and Roberts, 2006).

The studies included in the research consist of Ph.D. thesis and M.Sc. thesis which have been held in Turkey between 2005 and 2016 and which deal with empathy.

Criteria used in the selection of the studies included in the survey; the average score, the standard deviation, the F-score, the t-score, and the total score of the marital status group, which are necessary for the calculation of the effect sizes in order to make the thesis work done in the universities in Turkey and to perform the meta- scores and X2, are included in the study of the thesis with the criteria of being studies.

Coding Method

After the theses made with empathy were collected, the studies containing the data according to the inclusion criteria were transferred to the excel study page in order to perform meta-analysis. When coding is done, it is important to make clear, clear and detailed coding (Card, 2012; Cooper, Hedges and Valentine, 2009; Cumming, 2012).

Analysis of Data

In this study, when the data were analyzed, the Comprehensive Meta Analysis (CMA) package program was used and "Cohen d" was considered when the effect size was calculated (Cohen, 1988). In addition, the significance level of the statistical analyzes was determined as 0.05 in this study because the significance level was 0.05 in the studies included in the study. When making calculations, both fixed and random effects models are used. The heterogeneity of the studies was evaluated using Q and I2 statistics.

Results

Data from 28 studies included meta-analysis of the research findings found that the empathic tendency levels were higher in married than in the fixed effect model and in the random effects model. However, these differences are not statistically significant. In other words, the analysis showed that the level of empathic tendency did not differ significantly from the marital status variable.

Discussion and Conclusion

In the Fixed Impact Model, the combining process is achieved as a result of a statistically insignificant difference in the level of empathic tendency according to marital status. Then Q and I2 (homogeneity) tests were conducted and the model was randomly modeled for the joining process since there was a high level of heterogeneity among the runs. As a result of the concatenation process in the random effects model, the result of the empathic tendency level is not statistically significant compared to the marital status variable. According to these results, the level of empathic tendency did not differ statistically according to marital status.

In general, researchers emphasize that the empathic tendency can be elevated by increasing the level of education, by increasing the level of education, or by attempting to establish a healthier relationship with other individuals (Dizer and İyigün, 2009, Dökmen, 2010, Herbek and Yammarino, 1990, Kapıkıran, 2007 Kolko, 2014). In other words, it is not the marriages that are single when the empathic tendency levels of the individuals increase; the training they receive or the relationship skills they intend to strengthen are effective. When considered in this context, it would be hard to imagine that the empathic tendency levels of individuals change from marriage to marriage only (Korkut, 2005).
